

Priče iz Jordana- Snežana Marić

Snežana Marić

PRIČE IZ JORDANA

**PUTOPIS I MEMOAR
1981-1983**

**AGM knjiga
2022**

Priče iz Jordana- Snežana Marić

PRIČE IZ JORDANA – PUTOPIS I MEMORA 1981-1983

Snežana Marić

Recenzent: Vladeta Jerotić

Izdavač:

AGM knjiga

Beograd-Zemun

www.agmknjiga.co.rs

email: agmknjiga@gmail.com

Za izdavača:

Slavica Sarić Ahmić, direktor i glavni urednik

Dizajn korica: Robi Ahmić

Štamparija: Donat graf, Beograd

Tiraž: 300

ISBN: 978-86-6048-036-3

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41(71)-992

МАРИЋ, Снежана, 1941-

Priče iz Jordana : putopis i memoar : 1981-1983 / Snežana

Marić. - Beograd : AGM knjiga,

2022 (Beograd : Donat graf). - 91 str. : fotogr. ; 24 cm

Autorkine slike. - Tiraž 300. - O autoru: str. 91.

ISBN 978-86-6048-036-3

а) Јордан -- Путописи

COBISS.SR-ID 77004809

SVA PRAVA ZADRŽAVA AUTOR I IZDAVAČ. Nijedan deo knjige ne sme se reprodukovati, fotokopirati ili prenositi u bilo kojoj formi: elektronski, mehanički, fotografski ili na drugi način, bez prethodne pismene saglasnosti autora i izdavača.

PREDGOVOR

Otkad smo se venčali, moj muž i ja putovali smo po Srbiji, svim republikama Jugoslavije i po Evropi. Naš prvi zajednički put, čim smo se venčali, bio je put u Pariz. Putovali smo vozom, kolima i avionom i obišli smo, što zajedno, što pojedinačno sve od Grčke do Švedske, Danske Holandije, Francuske, Engleske, Poljske, Mađarske, Čehoslovačke, Luksemburga i Belgije i naravno Nemačke. Bili smo i u Španiji.

Pokušavali smo da se prijavimo za rad u drugim zemljama, ali nam uslovi nisu odgovarali i nismo potpisali ugovore. Radili smo samo kratko u Parizu. Pošto je doktorirao, moj muž Andreja rešio je da okuša sreću u inostranstvu. Prijavio se za Jordan i bio je primljen. To je bio naš prvi put u Aziju, a i prvi put da smo duže izbivali od kuće u Beogradu. Ja sam ostala u Beogradu sa ćerkom, ali sam svaka dva meseca išla na 15 dana u Aaman. Tako sam upoznala tu malu lepu zemlju, koja pripada Bliskom Istoku.

Autor

RECENZIJA I OSVRT NA „PRIČE IZ JORDANA“

Verovatno nije mnogo onih koji su se poput Snežane Marić gotovo podjednako posvetili svojoj profesiji i ljubavi prema umetnosti i kulturi celoga sveta i saznanjima o istoriji, kulturi, tradiciji, običajima i postignućima naroda svih meridijana, kao i ljubopitljivom istraživanju fizičkog sveta.

Ova Beograđanka po rođenju, odrastanju i školovanju, a većim delom i po profesionalnom radu, krenula je u svet putovanja i svojih kulturoloških istraživanja već po okončanju studija na konstruktorskom odseku Arhitektonskog fakulteta u Beogradu. Ona i njen suprug Andreja Marić (takođe arhitekt) sve svoje slobodno vreme upravo su tome posvetili. Istovremeno, kao stručnjaci radili su u nekoliko zemalja Trećeg sveta.

I upravo u ovim dužim profesionalnim boravcima, Snežana Marić je počela da piše putopisne i dokumentarne beleške. Prvi ciklus ostvarila je u Jordanu, zatim u Burundiju i u Butanu.

Njene „Priče iz Jordana. Putopis 1981-1983“ ispisane su literarno slikovito i osećajno, pretvarajući putopis u štivo koje čitalac ne može da ostavi sve dok ne dođe do kraja, iako je njegov sadržaj tih i smiren. Autorka s lakoćom isprepliče beleške o ljudima i događajima iz svakodnevice sa pričama o Jordanu. Pri tome, ona je nepristrasni, temeljno obrazovani i radoznali posmatrač sklon minucioznim zapažanjima i pripovedač prijatnog glasa koji toplim bojama slika predele i ljude koje sreće i pažljivo prenosi čitaocu svoja saznanja o životu, kulturi, istoriji i podneblju koje upoznaje.

Beograd, 02. septembar 2021.

Drenka Dobrosavljević

SADRŽAJ

1. Put u Jordan / 7
2. Septembar 1981 / 18
3. Zarka i kupovina kola / 21
4. Čekaonica / 24
5. Ambasador / 26
6. 29. novembar , prijem kod Ambasadora / 29
7. Adžlun / 31
8. Madaba i Kerak/
9. Hama i Irbid /
10. Džeraš / 42
11. Petra i Akaba /44
12. Suaad i njena familija / 50
13. Hanada i njena porodica / 54
14. Novine za strance / 59
15. Kralj Husein i njegova porodica / 60
16. Starinarnice / 63
17. Koktel kod Malkolma / 67
18. Abu Burahim /69
19. Put u Siriju / 70
20. Poseioci / 74
21. Sumporna banja
22. Moje Atinske prijateljice / 78
23. Anegdote iz ambasadorskog života / 85
24. Ručak kod ambasadora u čast Andrejinog odlaska / 88
25. Poslednji put u Amanu / 91

Priče iz Jordana- Snežana Marić

PUT U JORDAN

Prilika da se ode u Jordan došla je iznenada. Iako je moj muž konkurisao na više međunarodnih konkursa, samo je iz Jordana dobio pozitivan odgovor i poziv da dođe kao profesor na Arhitektonski fakultet u Amanu, koji je deo Jordanskog Univerziteta (Jordan University ili Džama Ordunia). Mi smo dobro znali gde je Jordan. Znali smo iz stranih i domaćih časopisa i ko je Kralj Husein, tada vladar Jordana. Gledali smo toliko puta njegove slike sa kraljicom Munom, koja je bila engleskinja, pa sa kraljicom Alijom, koja je bila Palestinka, sa Kraljicom Nur (NOOR), koja je amerikanka libanskog porekla. Ali moram da priznam da o zemlji Jordan i njenom narodu nisam znala ništa. Brzo smo pogledali časopis „National geographic“ i razgovarali sa našim rođacima koji su živeli neko vreme u Siriji, pa su odlazili i u Jordan.

„Jordanci su plemići u arapskom svetu,“ rekli su mi. „Oni su navikli da primaju turiste i hodočasnike iz celog sveta i imaju veoma lepo ponašanje prema svojim gostima.“

Glavna ulica koja vodi u centar grada nije baš ni mnogo široka, jedva za dva vozila da se mimoiđu, a i krivudava je jer silazi niz strmo brdo. Trotoari nisu svuda popločani, ima i prašnjavih, zemljanih i pošljunčanih, sa tucanim kamenom, što je vrlo loše za cipele, naročito ženske sa visokom štiklom. Povremeno smo videli redove kao za autobus, ali vrlo uredne, jedan po jedan. Bilo je to čekanje na „linijski taksi“. Četvoro, petoro ljudi idu u istom pravcu, sednu u isti taksi i cena im je manja. Linijski taksi ide određenim ulicama i pravcima, kao autobus, samo što vozi manji broj ljudi. Mi smo radije išli peške, ali je „linijski taksi“ bio interesantna pojava. Isti tip prevoza se može naći i u Venezueli. Lokalni ljudi su bili neobično obučeni. Mnogi su imali samo dugačku košulju, obično bele boje, i maramu na glavi (kefije) koja se pridržava sa već opisana dva crna koluta. Marama je ili crveno bela (hašemitska) ili crno

bela (palestinska). Neki ljudi nose i pantalone i košulje, ali im je marama sastavni deo garderobe. Može se reći da Jordanci maramu nose na hiljadu načina. Svaki čovek ima svoj stil. Žene su nosile ili dugačke mantile do pete sa hiljadu dugmeta, ili bluzu s dugačkim rukavima i pantalone farmerice. Videli smo i poneku bulu sa crnim tilom preko lica. Jedna je čak i auto vozila. Neznam kako je videla.

„Jeste li videli žene sa maramama i u dugačkim mantilima, pa čak i sa feredžom preko lica?“ pitala nas je Suaad.

„Jesmo“, rekla sam.

„Do skoro nije mogla da se vidi ni jedna. Otkad se pojavio Homeini, hodže i muškarci su počeli da ubeđuju žene kako treba da se pokrivaju. Sad ih je sve više. Čak i među studentkinjama.“

Meni to nije izgledalo mnogo neobično.

„Naše seljanke nose marama, kao deo nošnje i meni to ne izgleda neobično“ - rekla sam.

29. NOVEMBAR - PRIJEM KOD AMBASADORA

Krajem novembra, ja sam opet bila u Jordanu i pozvani smo kod ambasadora na prijem povodom dana republike. Ambasador je svake godine priređivao prijem za sve diplomate, a pozvao bi i sve Jugosovenke udate za Jordance, sa njihovim muževima. Tako smo i mi bili malo sa diplomatama.

Na prijemu su bili prisutni ambasadori Nemačke, Švajcarske, Australije, SAD, Omana i Ujedinjenih Emirata i drugi. Naravno bili su prisutni i neki jordanski ministri i drugi velikodostojnici. Evropljani su došli sa ženama, a arapi i drugi muslimani sami, često obučeni u lepe uniforme sa čalmama i jataganima u koricama. Svi evropski muškarci su nosili smokinge a žene dugačke haljine. Supruga američkog ambasadora imala je kratku haljinu

sa crvenim i belim štraftama i iste takve hulahopke. Švajcarkinja je imala dekolte do pola leđa, koja su bila napudrovana, ali nisu bila lepa za gledanje, jer je žena bila mršava a koža je malo visila po obodu dekoltea.

Dušan Zavašnik sa mojim mužem Andrejom u našem stanu u Jordanu

ADŽLUN (AJLOON)

U Adžlun smo stigli negde oko jedanaest sati pa smo odmah zamolili Čičerone - vodiča da nas provede po zamku. Zamak, to je ruševina impresivne veličine koja i danas ima podrum i tri etaže, vrlo velike spratne visine, a nekad je imao svih sedam spratova. Podovi su lepo obrađeni sa uglačanim kamenom u boji, neka vrsta mozaika. Stepenište je kameno. Zamak je inače prazan. Nema nameštaja, često ni vrata. Prozori su samo rupe u fasadi. Sve je odavno nestalo ili odneto. Okolno stanovništvo je uzimalo, šta je kome trebalo. Dok jednog dana nekom nije palo napamet da tvrđavu, podignutu kao vojno utvrđenje i osmatračnicu, treba sačuvati od propasti. Čovek koji tu stanuje

Priče iz Jordana- Snežana Marić

istovremeno je i čuvar i čičerone. Neće da primi pare za ono što radi. Vrlo nam je lepo na engleskom objašnjavao sve o tvrđavi.

„Tvrđava je iz 12-og veka, podignuta u vreme Iz Aladina Usama, u vreme krstaških ratova, da bi zemlju odbranili od krstaša. Oko ove tvrđave vodile su se borbe i hrišćani su je i osvajali, što se vidi po ovom kamenu na kome je uklesan krst“, objasnio je naš čičerone. Pokazao nam je na najvišoj terasi odlomljene komade kamena, na kojima je bio uklesan krst.

„Ovde je postojao i vodovod, voda se skupljala na poslednjoj etaži, pa se cevima od keramike (bile su to kratki komadi cevi na jednom kraju uži na drugom širi uvučeni jedan u drugi, kao rimski vodovod pronađen u Makedoniji) evo ovim ovde, transportovala se na nižu etažu. Pokazaću vam gde je voda dolazila u jedan prelivnik za prečišćavanje vode od peska i otpadaka, a odatle se pumpala po spratovima. Pumpa je bila drvena pa je istrulila i nema je“.

Mozaik u Madabi

Mene je fascinirala činjenica da su arapi imali vodu u kući, a evropljani su skupljali vodu na bunarima i česmama napolju, ili su sluge donosile vodu sa bunara.

Videli smo i taj prelivnik, jedno četvrtasto korito od kamena, duboko nekih 40 cm i široko možda metar i nešto uže u drugom pravcu, koje je preživelo vekove i ratovanja i pljačkanja.

Neverovatno kako se sve na ovoj planeti brzo menja. Mi smo hodali po zamku (utvrđenju) gde su možda živeli prinčevi i visoki oficiri. Da li je postojao i harem? Da li je sve bilo ukrašeno i sjajno, kao što se obično prikazuje na filmovima. Ko zna ko je tu poginuo i čija je krv tu prosuta. Da li je bilo ručkovna, ženskih i mučkih soba i amama? Ta su mi se pitanja vrzmala po glavi dok smo obilazili značajnu ruševinu. Izašli smo iz zamka, a napolju je bila magla, iako je sunce slabo probijalo kroz tu maglu.

„Kad je lepo vreme vidi se sve do Sredozemnog mora“, rekao nam je čuvar - vodič.

„Sad je magla i ne može se videti mnogo daleko“ dodao je.

Dok smo boravili u Aamanu mi smo vikendom obilazili sve značajne građevine ili gradove u Jordanu. Uglavnom smo putovali sa našim ambasadorom.

Jordan je više od polovine pustinja, samo jedan zapadni deo je plodna zemlja. Dok je imao zapadnu obalu, ona je bila Jordanska žitnica. Međutim, kad su Izraelci osvojili zapadnu obalu, gde su uglavnom živeli Palestinci, jedini žitorodni kraj u Jordanu postala je Madaba i njena okolina. Madaba je stari Palestinski grad na obroncima jedne strme planine. U njemu se nalaze dve crkvice na čijem se podu i danas mogu videti mapa Palestine kad se prostirala od Sirije do Egipta i divne slike, mozaici divljači koja je nekad živela u šumovitim predelima, naravno pre dolaska Turaka. Meni je Madaba ostala u sećanju, zbog dva neobična događaja, jedan je bio srećan a jedan nesrećan.

erak je na visini od 1000 m iznad mora i postoji staro utvrđenje sa puškarnicama okrenutim ka suprotnoj planini. Podzemna prostorija je

Priče iz Jordana- Snežana Marić

napravljena od kamena sa svodom od kamena, koji izgleda kao da je neko poređao sitno kamenje po njemu. Čak su i puškarnice u svodu-plafonu te prostorije. Utvrđenje je podignuto u 12-om veku, kad su bili krstaški ratovi. Podigli su ga hrišćani, koji i danas žive u Keraku. Kerak je grad u kome ima najviše hrišćana u Jordanu. Slično tom utvrđenju, muslimani su podigli Adžlun, o kome sam već pisala.

Utvrđenje je postalo muzej . Nije imalo toliko spratova kao Adžlun, ali je bolje sačuvano. Mogu se dobiti neke slike i reklame, pošto je to turističko mesto.

Mozaik u Madabi

PETRA I AKABA

Da bi išli u Petru i Akabu mi smo iznajmili jedan auto “reno 5“. Sećam se da je bio srebrne boje i bio je veoma udoban. Nosili smo i mačku sa sobom, jer nismo imali kome da je ostavimo. Maca je opet bila u svojoj korpi na zadnjem sedištu automobila, pored naše ćerke.

Put do Petre je malo duži pa se nismo usudili da idemo sa pontiakom koji je imao običaj da zastane kad se pregreje, a šta bismo uradili u pustinji. Reno nas je odlično poslužio. Zanimljivo je da put prolazi kroz planine ima dosta krivina i onda iz šume polako prelazi u pustinju. Pustinja je nekako prisutna iako ima tu i tamo trave i žbunja, ima dosta ogoljenih stena i polako se pojavljuje pesak. Do Petre smo stigli relativno rano i mogli smo lepo da je obiđemo. Put je asfaltiran i lepo održavan.

U Petru se ulazi pored jednog hotela urezanog u stenu pa onda kroz tesnac, tj. neku vrstu klisure, koja je visoka oko stotinak metara iznad glava prolaznika. Tu zapravo ne puštaju ljude peške, nego samo na konjima, jer su se neku godinu pre nas francuski turisti udavili kad je naglo naišla bujica i potopila kanjon. Tako sad svi moraju da idu na konjima koje arapi iznajmljuju zajedno sa konjovodcima, ako turisti neznaju da jašu. Naša ćerka, ambasador njegova supruga i dve ćerke svi su išli na konjima, samo smo nas dvoje, moj muž i ja išli peške. Andreja je svima objasnio da on hoće da snima klisuru i da sa konja ne bi imao dobar pogled i da bi bilo pomeranja koje kamera ne trpi. Tako smo jedino mi išli peške, naravno i vodiči konja. Klisura je sva od crvenog i roze kamena peščara, koji je mek kamen i lako se obrađuje. Na desnoj strani klisure u skoro vertikalnom zidu nalazio se uklesan kanal, kojim je nekad voda dovođena u Petru. Petra je Nabateanski grad koji je uklesan u stenu negde 300 godina pre Nove ere (ili pre Hrista), a postojao je kao živi grad do 100 godina posle Hrista tj. u Novoj Eri. Posle je Petra polako pala u zaborav i bila je zatrpana peskom pa su je ponovo otkrili Evropljani tek 1937. godine Nove ere i polako je otkopavana, pa je sad prikazuju turistima. Petra još nije cela otkopana. Kad se izađe iz klanca prvo se

naide na zgradu koju zovu Trezor, pa su arapi pucali u prozore tj. nadprozornike, oštetili frizove, jer su mislili da postoju tajni prolaz do nekog blaga. Trezor i nije zgrada iako ima divne prozore i vrata i može da se uđe unutra, jer je urezan u stenu. Kad se uđe u Trezor tavanica je ravna a ukoso po plafonu ima kao ukras jednu kamenu žilu bele i roze i ljubičaste boje.

Iza Trezora ulazi se u jedan ovalan trg koji ima u kamen urezane fasade sa obe strane. Tu nekako počinje i groblje tj. niz pećina u kojima se jasno vide grobna mesta urezana u pod pećina. Ti su grobovi ili opljačkani ili se artefakta nalaze u muzeju, u koji mi nismo ulazili, a on je ispod površine zemlje.

Divili smo se malom amfiteatru koji je urezan u stenu roze i crvene boje, pa ima i pozornicu i prolaz za glumce i životinje ispod sedišta, kao neki tunel u koji se ulazi negde van amfiteatra. Sedišta su malo viša a postoji i nekoliko stepeništa, kao u današnjim amfiteatrima, ali je ovo pozorište, polukružno, kao ono u Epidaurusu (u Grčkoj) i jedino urezano u stenu. Iza pozorišta prospekt se širi levkasto i mogu se na desnoj strani videti značajne građevine urezane u stenu, kao Sud i drugo. Petra nije jedini grad uklesan u stenu, ali je jedini tako veliki i jedan od najstarijih na svetu. Još se vrše istraživanja i otkopavanja. Napisano je mnogo knjiga o Petri, ali još svet nije video ceo grad. Mi smo svi bili zadivljeni. Kad zatvorim oči, mogu još da vidim kako izgledaju fasade sa trouglastim i polukružnim timpanonima iznad prozorskih otvora.

Danas, uglavnom, turisti donose dosta novca ljudima koji žive u okolini. Na trgu u Petri bilo je i kamila koje su arapi, beduini, iznajmljivali turistima da ih uzjašu i slikaju se na njima. Nama nije palo napamet da se penjemo na kamilu, jer znamo kako je opasno i neugodno kad ona počne da diže prvo zadnje noge. Pa zatim prednje, a onaj koji je u sedlu treba dobro da se drži da ne bi pao, ili skliznuo sa njenih leđa. Petra inače znači „kamen“ na grčkom jeziku.

Posle Petre skrenuli smo u Vadi Ram. To je već kamena pustinja. To je jedna dugačka i uzana dolina (možda stotinak metara široka) sa vertikalno i visoko uzdignutim bočnim stenama sa obe strane, koje liče na utvrđenja i imaju crne ivice. Izgleda kao da su vulkanskog porekla. Tu je bilo poprište borbe sa turcima u Prvom Svetskom Ratu. Naravno sa malo lukavosti tu su pobeđu odneli arapi predvođeni Lorensom od Arabije, englezom, o kome je film snimljen. Zamislite kako je morala biti strašna ta borba prsa u prsa, kad izlaza nije bilo osim prema moru gde su gubitnike čekali drugi problemi. Arapi su Lorensa zvali Orens. On je uspeo uz pomoć kralja Abdale I, koji je bio deda sadašnjem kralju Huseinu, da ujedini sva arapska plemena, i da protera turke koji su tim prostorom vladali 400 godina. Neznam koliko je ljudi tu izginulo na obe strane. Iako su arapi posle 400 godina proterali turke, nisu se odmah oslobodili, jer su francuzi i englezi stavili svoje šapice na njihovu teritoriju. Za oslobođenje im je bilo potrebno još 40 godina, tj da osnuju svoje samostalne države.

Vadi znači dolina na arapskom jeziku. Vadi Ram je impresivna i apsolutno pusta dolina, osim što na njenom kraju postoji vojno uporište pre ulaska u crnu pustinju prema Iraku i Saudijskoj Arabiji. Tu se takođe nalazi mesto gde pod crnim šatorima od kamilje dlake žive Beduini sa porodicama i sa stokom. Oni gaje kamile i iznajmljuju ih turistima. Mi smo stigli malo posle podne i već je bilo dosta sveta. Deca beduina su trčala okolo i zagledala u automobile. Tako su videli našu macu i to ih je obradovalo. Bila sam iznenađena kad su progovorili engleski „cat“-mačka. Pitali su zašto smo doveli mačku i kako. Objasnila sam im da nismo mogli da je ostavimo samu kod kuće pa je zato tu sa nama. U Jordanu deca uče engleski i u zabavištu i u osnovnoj školi, jer je to jedan od zvaničnih jezika. Bar tako je bilo 1982.godine, kad smo m i bili u Jordanu. U ovoj čarobnoj dolini više se događa u mašti nego na javi. Bili su tu i vojnici koji su imali dugačke haljine, kaki boje, stegnute u struku sa redenicima i sa puškama na leđima, sa kefije (marama) na glavama crveno bele, hašemitske. I crnim karakterističnim obručevima koji se zovu g... Koliko je ljudi tu u toj veličanstvenoj dolini poginulo u Prvom svetskom ratu, pa i

u Drugom svetskom ratu nepoznato mi je. Iz te doline ne može se nikuda skrenuti, nikuda pobeći. Podseća na stratište.

Najviše me je zadivio predeo, koji su Jordanci počeli da pretvaraju u plodno tlo. Pravili su plastenike i u njima gajili povrće, ali i malo drveće. Kad drveće dovoljno poraste oni sklone plastenik i drveće postaje šuma. To su uglavnom kleke koje brzo rastu i podnose pustinjsku klimu. Oko njih se onda javlja i trava i druge biljke, koje ptice prirodno donesu. Na desnoj strani bile su planine ili bolje reći visoravan, planine potpuno žute zbog boje zemlje i kamena. Sa leve strane (zapad), takođe neka uzvišenja, Izrael, koji je već pošumio taj deo pustinje na sličan način kao što su to i Jordanci činili. To je dobar način na koji ljudi otimaju zemlju od pustinje i prave od nje plodno tlo. Uživala sam gledajući plastenike, koji postepeno ustupaju mesto mladim pa sve starijim šumama.

KRALJ HUSEIN I NJEGOVA PORODICA

Ja sam imala veliko poštovanje za malog kralja Huseina. Možda zato što je u Evropi bio jako popularan, možda što je pripadao Pokretu nesvrstanih i dolazio u Beograd, a najviše kad sam čula njegovu životnu priču koju su mi ispričali sami Jordanci. Mislim da su ga ljudi voleli iako su ga nekad kritikovali i pravili viceve na njegov račun. Bilo je i dosta atentata na njega. Izbegao je svih 17 atentata.

Kralj Husein je bio unuk Kralja Abdale I, koga su englezi doveli na presto Jordana, a on je bio Hašemit i direktan potomak Muhamedov (verovatno naslednik jedne od pet ćerki Muhamedovih. Prema Wikipediji, Muhamed je imao sa prvom ženom četiri ćerke i tri sina. Ali mu deca nisu dugo živela. Usvojio je i jednu ćerku, otuda 5 ćerki. Dve su umrle, a dve su se udale. Fatima koja je bila njegova miljenica udala se za Alia i imala dva sina, umrla je sa 27 godina. Ali se oženio sa ćerkom njene sestre Zeinab i imao još 3 sina). Abdala I je bio organizator arapa u Prvom Svetskom ratu, sa Lorensom od Arabije, u borbi protiv Turaka. 1921god. on je

napravio pobunu i postao Emir Transjordanije. Kad se završio drugi Svetski Rat, Abdala I je postao kralj Jordana. Kralj Abdala I je bio siromašan kralj. Palestinci ga nisu voleli jer su smatrali da je jedan sveštenik Palestinac trebalo da bude kralj Jordana (izgleda da je to bio rođak Arafata) Palestinci mu to nisu oprostili i ubili su ga pred velikom centralnom Džamijom u koju je odlazio svakog petka. Zemlja polu pustinja, pola poljoprivredna. Slabi prihodi. Živeo je u četvorosobnoj kući sa ženom i decom i unucima. Kažu da su malom kralju Huseinu dok je bio princ iznajmljivali bicikl, jer nisu mogli da ga kupe. Otac Huseinov, vladao je samo godinu dana posle očeve smrti i dobio šizofreniju, pa je morao da abdicira i završio je svoj život u bolnici za umobolne. Tako je jedini naslednik postao njegov sin Husein, koji je u trenutku dedine smrti imao samo 17 godina i nalazio se u Engleskoj, gde je u čuvenoj Vojnoj akademiji studirao da postane vazduhoplovni oficir. Ono što je on uradio za Jordan ne bi umeo ni neko mnogo stariji. On se sprijateljio sa svim okolnim arapskim vladarima i od njih dobijao kredite, da ne kažem pare. Moram da objasnim, kad englezi kažu imate kredit, to znači da ste dobili novac, a ne da ga dugujete. Kralj Husein je razvio turizam, rudarstvo (otvoreni su rudnici fosfata) i trgovinu pa i građevinarstvo. Može se reći da spomenem jednu divnu jordansku osobenost u vezi sa trgovinom. Trgovci hrišćani ne rade nedeljom, a trgovci muslimani ne rade petkom, a kupci mogu preko celog meseca da kupuju sve što im treba, zahvaljujući ovom divnom međusobnom poštovanju. Jedino što ni hrišćani trgovci ne smeju da prodaju piće kad je Ramadan i kad je petak, pa onda gomile pivskih flaša pokriju sa tkaninom. To se isto radi i u Sjedinjenim državama Amerike na istočnoj obali. Nedeljom je zabranjeno kupovati i prodavati alkoholno piće, pa su boce prekrivene tkaninom.

Prilikom kupovine raznih proizvoda otkrila sam, da se na arapskom kaže „kesten“ i „kesa“ isto kao kod nas i imaju isto značenje. Vrlo verovatno da su ove reči, kao i „kafa“ „šećer“ i „čaj“ došle kod nas preko turaka. Prijatelji arapi su nam pokazali da se šoljica za kafu (obično filžani bez

drške) okreće malo u krug ako ne želimo da nam ponovo sipaju kafu, inače domaćini to čine non-stop iz ljubaznosti i zbog gostoprimstva.

Aman je imao i pravoslavnu hrišćansku crkvu, ali se popravljala, pa nije radila dok smo mi bili u Amanu. U Amanu žive i Kopti, koji su pravoslavne vere. Videla sam ih. Oni su riđokosi i imaju plave oči, ali malo tamniju put. Govore arapski, ali se za njih misli da su direktni potomci Faraona, jer njihova liturgija je na jeziku Faraona.

Od kulturnih događaja ja sam posetila samo British council gde smo otišli jedno veče kad nas je Malcolm Quantrill zvao. On je učestvovao u pripremi jednog Šekspirovog komada. Igrali su naravno naturščici ali je bilo prijatno osveženje. Gosti su uglavnom bili stranci. U pauzi smo dobili čaj s mlekom što je omiljeno piće Engleza.

ABU BURAHIM

Nismo još bili raspakovali stvari, kad je neko zazvonio na vrata. Zapanjeno sam ugledala jednog debeljuškastog čoveka, u vojnoj uniformi (dugačka haljina kaki boje sa pojasom i crveno bela marama sa obručevima na glavi). Pošto ga nisam razumela, dala sam mu rukom znak da čeka i pozvala supruga. Andreja je uveo čoveka u našu dnevnu sobu.

„To je čuvar kampusa“ objasni mi moj muž Andrej. Zvao se Abu Burahim. Ponudili smo ga kafom što je on prihvatio. Ja sam otišla da skuvam kafu i kad sam je donela čuvar je počeo da nas uči arapski. Pokazao je sofu i rekao „koubaja“, pokazao je vrata i rekao „bab“, pokazao je na luster (verovatno svetlost) i rekao „nur“. Tako smo mi malo naučili arapski. On je pomalo razumeo engleski. Rekao je da ima 35 godina i 15-oro dece, što mi je izgledalo malo verovatno. Možda je hteo da kaže 5, pa kako nije dobro znao engleski rekao je 15. Nisam u to sigurna ni sada. Mi smo njemu objasnili da imamo jednu ćerku. Tako se priča završila. Došao je direktno iz džamije, koja je bila u okviru univerzitetskog kampusa. Bio je

petak. To je posle činio skoro svakog petka. Kad bi me sreo u kampusu vikao je „salami“, što ustvari znači „selam“ ili „pozdrav“.

Kad sam dovela ćerku u Aman, iako mu niko nije pričao, Abu Burahim je došao i doneo šišarke, i kesice badema, oraha i suvog grožđa. Objasnio nam je da se kod njih u Jordanu nosi poklon kad se prvi put vidi nečije dete. Tako je upoznao i našu ćerku, koja je tada imala 16 godina. Bilo je to veoma ljubazno od njega. Neznam ni danas, da li je to bilo obično špijuniranje, ili njegova dužnost ili njegova radoznalost, a neznam ni da li je obilazio i druge profesore u kampusu ili samo nas. Andreja mi je pričao da ga je Abu Burahim posećivao i kad je bio sam. Medjusobno smo ga zvali „salama“, zbog onog njegovog pozdrava. Kad bi ušao Abu Burahim bi skinuo kefie (maramu) i mi smo videli da je bio ošišan do glave. Namestio bi kefie kad je hteo da krene. Nismo ga nikad pitali za decu i ženu, a on ih nije spominjao. Valjda to nije pristojno. Pričali smo o običajima i lepom vremenu i o tome kako nam se sviđa Jordan.

Atrijum Džamije u Damasku (nepoznat autor fotografije)

SUMPORNA BANJA

Kad sam u aprilu 1982. godine došla opet u Aman, mi smo sa ambasadorom i njegovom porodicom išli u sumpornu banju, koja nije bila ni na koji način regulisana i nije imala ni hotel ni kupalište. Sve što se moglo videti je divna cvetna dolina kroz koju je tekla reka sa toplom vodom i stalno isparavala, a okolo su bile lepe planine. Dolina je bila puna cveća. Prvi put sam videla ljubičastu divlju freziju. Ja sam mislila da je to pitoma biljka. Ali, u ovom polju Jordana ona je bila divlja biljka. Oko rečice, koja je bila plitka, raslo je žbunje. Ljudi su dolazili do tog, ja bih rekla, potoka, i ulazili obučeni ali bosu u njega. Muškarci u pantalonama a žene u haljinama. Mi smo samo prišli blizu. Sve je mirisalo na sumpor. Dno potoka je bilo kameno i zato je voda uvek bila bistra iako je mnogo ljudskih nogu prolazilo kroz njega. Deca su igrala lopte na obali pa bi i oni zagazili u potok.

Neznam kako ova dolina izgleda sada, ali onda kad smo mi bili tamo sve je bilo prirodno i neobrađeno, livade pune cveća, potok koji isparava, puno ljudi, planine koje sve okružuju i sumpor koji sve impregnira sav vazduh svojim neugodnim mirisom.

Aman, panorama

O AUTORU

Snežana Marić, rođena Petrović, rodila se u Beogradu 1941. godine, gde je završila Arhitektonski fakultet. Radila je i na gradilištu i u raznim arhitektonskim biroima, ali je veći deo svog profesionalnog života projektovala vodovod i kanalizaciju, za razne zgrade, industrijske komplekse pa i gradove i sela u dalekim zemljama. Putovala je mnogo, po tadašnjoj Jugoslaviji. Obišla je dvadesetosam zemalja. Najviše u Evropi, ali i u Severnoj i Južnoj Americi, Africi i Aziji. Radila je u Francuskoj kao student, najviše u Srbiji, a takođe kao volonter Ujedinjenih nacija u Burundiju, Afrika i za vladu Butana, Azija. U Jordanu je bila pratilac svog muža i rezident neko vreme. Njen muž, dr Andreja Marić je radio kao profesor na Univerzitetu Jordan u Amanu. Vodila je dnevnike da bi bolje zapamtila nazive mesta, ljudi i događaja. Sada živi u Kanadi. U Kanadi je i napisala ovu knjigu „Priče iz Jordana“. Pisanjem se uvek bavila, ali nije ništa štampala.